

Magyarország az ezredfordulón
MTA stratégiai kutatások

ZÖLD BELÉPŐ
EU csatlakozásunk
környezeti szempontú vizsgálata

Füle Miklós – Kósi Kálmán

**A közgazdasági eszközök alkalmazásának
hatása a különböző tulajdonformájú
és nagyságú vállalati formáknál**

Témavezető:
Szlávik János

Sorozatszerkesztő:
**Kerekes Sándor és
Kiss Károly**

Budapest, 1997. október

TARTALOM

Összefoglalás	3
Bevezetés.....	8
Kis- és középvállalatok Magyarországon.....	10
Fogalmi lehatárolás	11
A KKV gazdasági súlya	12
A KKV szektor finanszírozási kérdései.....	15
Felhasznált irodalom.....	20

Összefoglalás

A tanulmány elkészítése során a szerzők azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy választ adjanak arra a kérdésre, milyen feladatokat kell megoldani a kis- és középméretű vállalatok hazai környezetvédelmi érzékenységének növelése érdekében az EU elvárásaival összhangban.

Szerkezetileg két domináns rész adja a kutatás gerincét, egyrészt az uniós szabályozás, az ebből leszűrhető elvárások, másrészt a KKV szektor jelenlegi magyarországi helyzete és a szükséges elmozdulások iránya.

Annak ellenére, hogy a hazai kisvállalati szektor – különösen a piacgazdasági hatások fölerősödése után – gyors fejlődésnek indult az utóbbi évtizedben, ez idő történelmileg túl rövid volt ahhoz, hogy a vele kapcsolatos gazdasági és társadalmi elvárásoknak teljes mértékben megfeleljen. Hiányosságok mutatkoznak az egyik legfontosabb területen, a technológiai fejlődéshez való gyors, rugalmas alkalmazkodás terén, a szektorhoz tartozó vállalatok számának látványos emelkedése (amely trend az utóbbi két évben stabilizálódást mutat) nem párosult olyan – méretükhöz viszonyított – tőkeerő létrejöttével, amely a tényleges innovációt elősegítené. Jelentős az a társadalmi szerep, amely a foglalkoztatottság tekintetében mérsékelte a vállalati méretekben történő átrendeződés negatív hatásait, ugyanakkor például a környezeti állapot javításában nem mutatható ki erőteljesen növekvő érdekelttség.

Ez az érdekelttség két területen növelhető a jövőben: a kormányzati szándékokat megjelenítő szabályozásban, illetve a piaci szívóhatások megerősítésében. A szabályozásban megnyilvánuló ráhatásnak egyrészt a környezeti elvárások teljesíthetőségének javításánál kell megnyilvánulni, konkrétan a környezetbarát gazdálkodás felé mutató technológiák beállításának, – mint preventív környezetvédelemnek – finanszírozás tekintetében történő támogatásában. A hitelnyújtásnál, tőkéhez való juttatásnál a jelenlegi kedvezmények elvileg lehetőséget nyújtanak a szektorhoz tartozó cégek fejlesztéseikhez, a gyakorlatban azonban a megfelelő önrészesedés alacsony szintje, a szektor saját tőkeerejének gyengesége – főleg a visszafizetés bizonytalanságán keresztül – gyengíti a támogatási rendszer hatékonyságát. Szükséges lenne a környezeti szempontból kívánatos technológiák (BAT) iránti követelményeket beépíteni a hiteltámogatási rendszerbe, elsősorban olyan technológiai katalógus létrehozásával, amely részben a vállalatoknak, részben a támogatást megítélőknek jelent orientációs alapot.

A piaci szívóhatások egyrészt közvetlenül érik a szektor vállalatait (elsősorban a fejlett ipari államokba történő export esetében), másrészt közvetetten hatnak a nagyvállalatok mellett beszállítói pozícióban lévő gazdálkodó egységekre.

Az előző két irányultságot egyaránt erősítő lépés kell, hogy legyen a közeljövőben a vállalati környezeti menedzsment rendszerek kialakításának támogatása, amelynek eredményeként az eddig nagyrészt kívülről, kormányzati eszközökkel támogatott (Központi Környezetvédelmi Alap újraelosztó funkcióján keresztül) környezeti állapotjavulás fokozatosan áttérhelhető a vállalati gazdálkodás belső rendszerére. Ezzel a folyamattal olyan adózásban megnyilvánuló módosításoknak kell együtt járniuk, amelyek a környezeti célú elvonások mérséklődését jelentik, azzal a garanciával, hogy az eddig központosított környezeti célú forrásokat a vállalati gazdálkodáson belül fordítják a szükséges állapotjavulásra.

A kis- és középméretű vállalatok támogatási programja az Európai Unióban

Az Európai Unió a kis- és középméretű vállalkozások számára már a harmadik programot dolgozta ki 1996. végén, mely program az 1997-2000. közötti évekre fogalmazza meg az Unió kis- és középméretű vállalkozásokról szóló politikájának négy éves programját.

A program középpontjában az a törekvés áll, hogy a közösségi politikák vegyék figyelembe a kis- és középméretű vállalatok sajátosságait, sajátos érdekeit. A program olyan területeket fog át, illetve olyan kérdésekkel foglalkozik, melyek segítségével megvalósulhat az a célkitűzés, hogy a kis- és középméretű vállalatok egyenrangú félként vehessenek részt a közösségi politikák, illetve programok (beleértve a nemzetközi együttműködési és a környezetvédelmi programok) megvalósításában.

A program „nyitott” a közép-kelet európai országok számára is, összhangban azokkal a feltételekkel, melyek a tárulási megállapodások kiegészítéseként a közösségi programokban való részvételről szóló jegyzőkönyvekben olvashatók.

Az Európai Unió azért is foglalkozik kitüntető figyelemmel a kis- és középméretű vállalatokkal, mert úgy ítéli meg, hogy ezek a cégek nagyban hozzájárulnak az ipar szerepének megerősítéséhez. Az Unió értékeli a kis- és középméretű vállalkozások által betöltött társadalmi szerepet és jelenlétüket a „vidéken”.

Fentiekre tekintettel fogalmazta meg az Unió a (97/C 61/04) Határozatát, melyben meghatározza a közösségi kis- és középvállalati politikájának programját. A programban foglalt intézkedések célja a következő:

- a kis- és középméretű vállalatok fejlődését segítő gazdasági környezet kialakításának elősegítése az Európai Unióban,
- a kis- és középméretű vállalatok integrációjának javítása az Unió egységes piacán,
- a kis- és középméretű vállalatok versenyképességének fokozása, európaivá és nemzetközivé válásának ösztönzése.

A program céljai a következők:

1. A kis- és középméretű vállalatok gazdálkodásának segítése az adminisztratív és szabályozási környezetének egyszerűsítésével, illetve javításával.

Ennek érdekében az Unió szükségesnek tartja:

- a kis- és középméretű vállalatok érdekeinek figyelembevételét a közösségi politikákban és egyéb kezdeményezésekben,
- a közösségi jogrendszer olyan irányú fejlesztését, mely egyúttal a jogrendszer egyszerűsítésének irányába mutat,
- a szabályozási és az adminisztratív környezet fejlesztésére és egyszerűsítésére vonatkozó gyakorlat átláthatóságának biztosítását,
- a kis- és középméretű vállalatok transznacionális tevékenységéhez szükséges keretek, illetve feltételek javítását.

2. A kis- és középméretű vállalatok pénzügyi környezetének javítása.

Ennek érdekében az Unió szükségesnek tartja:

- a hitelfeltételek kedvezőbbé tételét, a hitelhez való hozzájutás feltételeinek javítását,
- speciális pénzügyi eszközök kialakítását,
- a késedelmes fizetéssel kapcsolatos problémák csökkentésére irányuló erőfeszítések fokozását.

3. Az információs szolgáltatások olyan irányú fejlesztése, mely segíti a kis- és középméretű vállalatokat stratégiáik európaivá, illetve nemzetközivé válásában.

Ennek érdekében az Unió szükségesnek tartja:

- a kis- és középméretű vállalatok segítségét szolgáló szakmai szervezetekkel való partneri kapcsolatok fejlesztését,
- a közvetlen kapcsolatok ösztönzését partnerségi programok révén,
- az alvállalkozói partnerség fejlesztését,
- kockázati tőke létrehozásának és a kockázati tőkéhez való hozzájutásnak az ösztönzését,
- új piacok szerzésének és a kis- és középméretű vállalatok nemzetközivé tételének ösztönzését.

4. A kis- és középméretű vállalatok versenyképességének javítása a kutatási, innovációs és képzési lehetőségekhez való hozzájutásuk révén.

Ennek érdekében az Unió szükségesnek tartja:

- a kis- és középméretű vállalatok innovatív potenciáljának növelését,
- a vezetőképzés ösztönzését,
- a korábbiakhoz képest érzékelhetőbb tanácsadói segítséget,
- a környezeti követelmények adaptálását.

A program céljainak megvalósítása érdekében a Határozat megfogalmazza, hogy a gyakorlati átültetés feltétele a célok elérését lehetővé tevő projektek elfogadása, kísérleti megvalósítása. El kell fogadni továbbá a konkrét intézkedések tartalmát, ütemtervét, az indokolt pénzügyi támogatások nagyságrendjét. Időszakosan értékelni kell az egyes projektek hatékonyságát, eredményeit.

A Határozat melléklete részletesen tartalmazza a programban hivatkozott intézkedéseket. Az intézkedések közül a témánk szempontjából figyelemre méltó kérdéseket emeljük ki:

A. A kis- és középméretű vállalatok gazdálkodásának segítése az adminisztratív és szabályozási környezetének egyszerűsítésével, illetve javításával.

A.1. A kis- és középméretű vállalatok érdekeinek figyelembevétele a közösségi politikákban és egyéb kezdeményezésekben.

A szükséges intézkedések eredményeként a kis- és középméretű vállalatok egyenrangú félként vehessenek részt az összes közösségi programban, közöttük a környezetvédelmi programokban is.

A.2. A közösségi jogrendszer olyan irányú fejlesztése, mely egyúttal a jogrendszer egyszerűsítésének irányába mutat.

B. A kis- és középméretű vállalatok pénzügyi környezetének javítása.

B.1. A hitelfeltételek kedvezőbbé tétele, a hitelhez való hozzájutás feltételeinek javítása.

Az intézkedések között az innovatív gyakorlat elősegítése a cél, melynek egyik eszköze a kis- és középméretű vállalkozók és a bankárok közös kerekasztalának létrehozása.

B.2. Speciális pénzügyi eszközök kialakításának elősegítése, pl. faktoring, hitelbiztosítás.

C. A kis- és középméretű vállalatok segítése stratégiáik európaivá és nemzetközivé válásában, többek között jobb információs szolgáltatások révén.

C.1. Az információs szolgáltatások fejlesztése.

Kiindulásként említi az intézkedések sorában a Határozat az Euro-Info Központok hálózatának fejlesztését. A Központok tájékoztatási feladatainak további tökéletesítése, többek között a közösségi programokhoz való hozzáférés, a belső piac, a környezetvédelmi témák, a nemzetközivé válás stb. területén.

E. A vállalkozás támogatása, kiemelten speciális célcsoportok támogatása.

E.1. Kézműipari kis- és mikrovállalatok.

Olyan kísérleti projektek indítása, melyek alkalmassá teszik a szervezeteket a strukturális változások követésére, az egységes piacba történő integrálódásra. A kísérleti projektektől azt várják az Unióban, hogy a kisvállalatok ezek által képesek lesznek kihasználni a piac által nyújtott előnyöket, beleértve a szabványosítást, a minőségügyi- és környezeti menedzsment rendszer kiépítését és tanúsítását.

Állami támogatások gazdaságfejlesztésre

A Gazdaságfejlesztési célelőirányzat célja a „nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű gazdaság- és kereskedelempolitikai célok megvalósításának elősegítése, a műszaki-technológiai színvonal emelése, a működőtőke-befektetés, a szerkezet-átalakítás és a kereskedelemfejlesztés ösztönzése.”

A célelőirányzathoz támogatás nyújtható a *II. Gazdasági szerkezetátalakítás a nemzetközileg versenyképes árualapok létrehozása* céljából. A program 3. pontjában szerepel a *kis- és középméretű vállalkozások versenyképességének javítását szolgáló fejlesztések* támogatása is. Ugyanakkor a 2. pont a versenyképes termékek gyártását segítő háttérripari tevékenységek támogatását tartalmazza. A pályázatot szükséges lenne kiegészíteni, illetve a 2. és 3. pontot összekapcsolni úgy, hogy a háttérripari fejlesztést kiterjeszteni a környezetvédelmi háttérriparra és az azt elhatározó kis- és középméretű vállalatok pályázatát kiemelt elbírálásban részesíteni.

Az Európai Unió Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja (1992)

A program kiemeli, hogy az „ipari ágazat fenntarthatóságának biztosításához, és a folyamatos ipari és gazdasági növekedés lehetőségének megteremtéséhez... külön figyelmet kell fordítani a kis- és középméretű vállalatok helyzetére és a nemzetközi versenyképesség kérdésére.”

A program hangsúlyozza ugyanakkor, hogy a beruházások finanszírozásának kérdésében a kis- és középméretű vállalatok „nem engedhetik meg maguknak, hogy hátrányba kerüljenek nagyobb versenytársaikkal szemben.”

Sok esetben viszont gyakorlati segítséget igényelnének ezek a vállalkozások, pl. tanácsadó szolgáltatások, oktatás stb. területén.

Felhívja viszont a figyelmet a program arra a tényre is, hogy ezek a vállalkozások éppen a méretükből adódóan nagyobb rugalmassággal és alkalmazkodó képességgel rendelkezve, előnyöket élveznek a versenypiacokon, illetve valójában új piacokat is képesek meghódítani. Ilyen új lehetőségként értékelhető a környezeti ipar, a környezeti piac nyújtotta lehetőségek kihasználása.

A fentiekben megfogalmazott összefoglaló Európai Uniós elvárásokra vonatkozó részének részletes kimunkálására – az áttekintendő nagy mennyiségű forrásanyag feldolgozásának befejezetlensége miatt – dr. Kósi Kálmán az eredeti határidő módosítását kéri.

Bevezetés

Amikor megpróbáljuk felvázolni a kis- és középvállalatokkal (a továbbiakban KKV) kapcsolatos környezetvédelmi feladatokat az EU-hoz való csatlakozás során, tisztázni kell a következőket:

- milyen szerep hárul a középtávú gazdaságpolitikai stratégiában a KKV szektorra, mik az ezzel kapcsolatos elvárások;
- a hazai környezetvédelmi politika milyen viszonyrendszert szándékozik kialakítani általában a vállalati szektorral kapcsolatban, illetve ezen belül célszerű-e külön stratégiát alkalmazni a KKV szektorra;
- a csatlakozási periódusban ún. extrapolációs (a jelenlegi magyar fejlődési trendeket (ágazati-, gazdaságszerkezeti-, támogatási-, szabályozási-, stb. trendeket) erősíteni tovább és a csatlakozáskor ezeket elfogadtatni az EU-val, mint magyarországi szerves fejlődés eredményeit), vagy közelítő (kezdetből fogva a mindenkori EU szabályozást figyelembe véve befolyásolni ill. alakítani a hazai gazdaságpolitikát) módszert alkalmazzuk-e.

Mivel az utóbbiként említett döntési alternatíva befolyásolja az előző kettőt és azokon keresztül a tanulmány tárgyát, a KKV-kal kapcsolatban követendő környezetvédelmi politikát, néhány szóban tisztázni kell az extrapolációs és a közelítő stratégia realitását.

Annak ellenére, hogy különösen a rendszerváltás után a hazai fejlődési trendeket az eurokonformitás jegyében igyekezett befolyásolni a mindenkori kormányzat (ez – éppen a piaci automatizmusok erősítése miatt – természetesen nem jelenti azt, hogy a kormányzati szándékok maradéktalanul érvényre jutottak és ezzel a jövőbeni fejlődési irányok felmérésekor is számolni kell), a magyarországi fejlődés tendenciáiban nem volt teljesen azonos az EU-t (annak jogelődjét) alapító országok gazdasági és társadalmi mozgásainak intenzitásával és irányával. Mint ahogyan nem voltak azonosak ezek a mozgások az Unióhoz később csatlakozó országok (pl. Görögország, Spanyolország, stb.) és a korábbi tagok között sem.

Példaként lehetne felhozni éppen a KKV szektor hazai fejletlenségét, az abból adódó állami „részegítési” kényszer és az EU normativitás felé hajló szabályozásának potenciális konfliktusát, vagy a hasonlóan konfliktussal fenyegető mezőgazdasági fejlesztések kérdéskörét.

Az extrapolációs csatlakozási stratégia nem jelenti feltétlenül az EU elvárásoktól durván eltérő fejlődési pálya preferálását, inkább azt, hogy az eddigi fejlődés szerves folytatását tűzi ki célul és csak második helyen szerepel a döntési értékrendben az eurokonformitás, mint követelmény. A stratégia előnye, hogy a szerves, nemzeti sajátosságokat figyelembe vevő fejlődés (már amennyire a XX. század végén lehet értelmezni a „nemzeti gazdaság” fogalmát) kevesebb erőltetett (vagy csak annak tűnő) irányváltást ró a hazai polgárra (akár mint magán-személyre, akár mint vállalkozóra) és így társadalmi elfogadtatása könnyebb lehet.

Hátránya, hogy nehezen védhető – mint fejlődési stratégia – azzal az EU elvárással szemben, amely – az egységes piac, egységes szabályozási rendszer logikájából kiindulva – olyan trendeket preferál, amelyek a csatlakozás időpontjára a lehető legkisebb különbségeket eredményezik a szervezet és az újonnan betagozódó ország között. Ez az elvárás a tagok számának kibővülésével csak erősödni fog, hiszen az új tagok számának növekedésével egyre nehezebb lenne kezelni az egyes belépők közösségi normatíváktól való eltéréseit.

Az eddigi magyar – EU érintkezésekből kiindulva az ún. „közelítő” stratégiának van realitása, tehát annak, hogy a hazai jogi szabályozás, a gazdasági, társadalmi mozgások befolyásolásának kiindulópontja az adott kérdéskör EU standardja, elvárása. A szokásos forgatókönyv durván a következő logikai láncot tartalmazza: a.) az adott kérdéskör EU-beli megítélése, annak szabályozása; b.) a témakör hazai fejlettségi szintje, szabályozottsága; c.) az eltérések sarokpontjai, az eltérések mértéke; d.) az eltérések mérséklésére teendő intézkedések meghatározása (jó esetben a várható költség-haszon bemutatása).

A stratégia előnye, hogy a befogadó szervezet részéről kevesebb kritika, konfliktus várható, ezenkívül gyorsabban közelíthető egy világgazdasági centrum fejlettségi szintje. Hátránya, hogy relative gyors és kívülről oktrojált (vagy annak ható) változásokat hoz magával, ami rontja a társadalmi elfogadottságot. (Talán kissé profán a párhuzam az ún. „Bokros-csomaggal”, ahol a kétségtelen gazdasági (egyensúlyi) eredmények mellett nem biztos, hogy tisztában vagyunk a szélesebb, elhúzódo társadalmi hatásokkal).

Míthogy a csatlakozási tárgyalások előreláthatóan az ún. „közelítő” stratégia jegyében folynak, így a továbbiakban a KKV szektorral szembeni környezeti elvárásokat ebben a szellemben tárgyaljuk.

Kis- és középvállalatok Magyarországon

A kis- és középvállalatok aránya és szerepe a nemzetgazdaságban a rendszerváltásig viszonylag mérsékelt volt, habár a Keleti Blokk országain belül Magyarország szabályozása tekinthető ezen a területen is a legliberálisabbnak.

A háztáji gazdaságok a mezőgazdaságban, a gazdasági munkaközösségek az iparban jelentették a szocialista nagyvállalatok – igaz nem teljes önállóságon alapuló – alternatíváit, kiegészítését.

A társasági törvénnyel (1998. évi VI. Tv.) létrejött a KKV szektor fejlődésének jogi alapja, az igazi boom azonban 1990 és 1993 között játszódott le, aminek eredményeképpen – a vállalatok számának stabilizálódását érzékelve – 1997. elejére 229.405 olyan társas vállalkozás volt Magyarországon, amelynek foglalkoztatotti létszáma nem haladta meg a 300 főt (1. sz. táblázat). Tekintettel arra, hogy 1990-ben a jogi személyiségű és a non-profit szervezetek száma együttesen 67.770 volt a Statisztikai Évkönyv tanúsága szerint, a fejlődés történelminek mondható (az adatok nem tartalmazzák az egyéni vállalkozókat, ahol szintén félelmetes dinamika figyelhető meg (393.450 1990-ben; 542.000 1997-ben)).

1994-től kezdve a növekedés üteme csökkent, ami azt mutatja, hogy a hazai vállalati szerkezet mozgásának első fázisa lezárult. A második fázis még előttünk van, de az korántsem lesz ilyen látványos, ez ugyanis a tőkekoncentráción alapul majd és a hosszabb távon életképtelen cégek megszűnésével, beolvadásával némileg csökkentheti a jelenlegi vállalatszámot.

Fogalmi lehatárolás

A jelenlegi statisztikai gyakorlat a foglalkoztatotti létszám alapján állapít meg kategóriákat, eszerint:

- mikrovállalat 10 fő alatt;
- kisvállalat 11-50 fő között;
- középvállalat 51-300 fő között;
- nagyvállalat 300 fő felett.

Mint látni, a csak létszámhoz kötött meghatározás nem számol a gazdasági egységek vállalkozási teljesítményével, hiszen – hatékonyságtól függően – hasonló létszámú vállalatok igen eltérő eredményeket produkálnak. Az EU-hoz való közlekedés jegyében célszerű lenne alkalmazni az Unió 1996. február 9-i ajánlását, amely a következő – hazai viszonyokra adaptált – módosítást jelentené a magyar statisztikai gyakorlatban:

- mikrovállalat 10 fő alatt
- kisvállalat 11-50 fő; maximum 500 millió Ft/év nettó árbevétel, vagy 200 millió Ft. mérlegfőösszeg;
- középvállalat 51-250 fő; maximum 2.500 millió Ft/év árbevétel, vagy 1.250 millió Ft. mérlegfőösszeg;

Mivel Magyarországon is általános gazdasági gyakorlattá vált a kereszttulajdonlások rendszere, nálunk is célszerű alkalmazni azt a megkötést, hogy az egyes kategóriákon kívüli szervezetnek ne legyen 25%-nál nagyobb tulajdonosi részaránya az adott vállalatban.

A fenti kategóriákat alkalmazva a nemzetközi összehasonlításban (az összevetési miatt az egyéni vállalkozásokat, költségvetési és non-profit szervezeteket is figyelembe véve) az 1.000 lakosra jutó vállalkozások száma relatíve magas Magyarországon (83 körüli), míg ez a szám 45 az EU átlagot tekintve. Jellemző módon a kevésbé fejlett országok ilyen típusú mutatói állnak közelebb a miénkhez, Portugáliában 62, Görögországban 67 a fenti arány. Ez is alátámasztja a korábban jelzett jövőbeni folyamatot, miszerint a megszűnések, összeolvadások következtében az első fejlődési fázis vállalati létszáma mérséklődni fog a jövőben.

A vállalati formákat tekintve az 1. sz. táblázat szerint a korlátolt felelősségű társaságok, illetve a betéti társaságok dominálnak (99.789 illetve 106.374). A méret szerinti megoszlás „mediterrán” típusú, a 10 fő alatti cégek 97,03%-kal képviselik a legnagyobb arányt, a kisvállalatok 2,23%-ot a középmeretű cégek 0,62%-ot, a nagyvállalatok 0,12%-ot képviselnek.

A KKV gazdasági súlya

A KKV szektor hozzájárulása a GDP-hez megfelelő információt adhatna a szektor hazai gazdaságban elfoglalt serepéről, a pontos mérték azonban nehezen határozható meg. Ugyanis éppen a legnagyobb részarányt képviselő mikrovállalati réteg gazdasági teljesítményének megítélése bizonytalan, tekintve, hogy az ebben a kategóriában jegyzett cégek gazdálkodása átfedést mutat a feketegazdaság ismert problémáival, úgy is lehetne fogalmazni, hogy ezen cégek egy része a feketegazdaság féllegális megtestesülése. (A „féllegális” kifejezést arra értve, hogy ebbe a kategóriába tartozó jogilag bejegyzett cég tényleges gazdasági tevékenysége nem dokumentált teljes mértékben, a valós helyzetnek megfelelően.)

Az ilyen típusú bizonytalanságokat figyelembe véve, a KKV szektor GDP-hez való hozzájárulásának aránya meglehetősen tág határok között becsülhető. A KSH számításai szerint ez az arány 25-30% körüli, míg az IKIM – 1995-ös adatok alapján – 50%-ra teszi ezt a mértéket. Ez utóbbi becslés 26%-ra teszi a mikro- és kisvállalatok hozzájárulási arányát, illetve 23%-ra a középvállalkozásokét.

Túl a gazdasági teljesítmények számszerű mértékén, foglalkozni kell azzal, hogy a KKV szektor milyen gazdálkodást (és emellett társadalmi változásokat) érintő jelenségekben játszik szerepet. Az ilyen elvárásoknak való megfelelés, illetve meg nem felelés indukálhat szabályozási kényszereket, amelyek sorában kell számolnunk a környezet állapotát javító intézkedésekkel is.

A KKV szektorral szembeni egyik elvárás, hogy az ide tartozó vállalatok a méretéből adódó rugalmasságuk miatt komoly szerepet játszhatnak az új technológiák átvételében és elterjesztésében. A viszonylag kis tőkenagyság behatárolja ezt a funkciót, a technológiatranszfer esetében a kis- és középvállalatok elsősorban az innovatív jellegű technológiai megújulásban jeleskedhetnek, mintsem a komoly tőkelekötést igénylő folyamatokban.

Környezetvédelmi szempontból ezen a ponton a BAT (best available technology) alkalmazásának kérdése merülhet fel. A nagyvállalatok környezeti veszélyessége a nagy sorozat előállításából adódó koncentrált és nagytömegű szennyezés lehetőségéből fakad, míg a kis cégek abszolút mennyiségben alacsonyabb kibocsátása (cégenkénti kibocsátása) egy területileg diffúz, tehát szélesebb földrajzi spektrumot és ezzel együtt lakosságot érintő veszélyeztetést jelent.

Magyarországon is számítani lehet arra a jelenségre, hogy a környezeti szempontból legnagyobb hatású technológiai változások a nagyvállalati szektorból indulnak el (tőkeerő; kutatási potenciál; image-teremtés együttes eredményeként), viszont a jelentős beszállítási hálózattal rendelkező nagy cégek – elsősorban az image biztosítása érdekében – megkövetelik a beszállító kis- és középvállalatoktól a saját profiljukra vonatkozó, környezeti javulást hozó technológiai megújulást.

Ez szabályozási, támogatási szempontból ott csapódik le, hogy a kormányzati jellegű támogatáspolitikának figyelembe kell venni a jövőben a nagyvállalati környezetvédelmi „főcsapásokat” (ami folyamatos és szervezett formában folyó konzultációt jelent ezzel a szektorral) és a támogatási prioritásokba be kell építeni az ebből a kisvállalatokra vonatkozó elvárásokat. Nem e tanulmány feladata, hogy a kormányzati szektor és a nagyvállalatok viszonyrendszerét elemezze, de annyit meg kell jegyezni, hogy a nagyvállalati technológiai trendek figyelemmel kísérése nem jelenti azt, hogy a mindenkori kormányzat követő maga-

tartást tanúsít e kérdésben. Ezt a viszonyrendszert inkább az integrált érdekeket képviselő kormányzat és a (gazdasági szempontból) érdekeket megjelenítő lobbik folyamatos párbeszédékként kell felfogni, ahol igazából a kisvállalati szektor kénytelen azt a bizonyos magatartást felvenni.

Hagyományos értelemben a környezetpolitika és az ipar közötti kapcsolatokban az egyirányú hatás érvényesül és a kérdést ilyen értelemben is szokták vizsgálni. Ebben a megközelítésben a környezetpolitika adott, a vállalatnak csak követnie kell azt. A vállalat működése a törvényeknek és előírásoknak megfelel, műszaki szabványokat vesznek át, adót fizetnek, környezeti technológiákba investálnak, gyárakat zárnak be, veszélyes termékeket vonnak ki a forgalomból. A cégek így bizonyos értelemben megalkuvó viselkedést vesznek fel: új üzemeket létesítenek az olyan országokban, ahol kevésbé szigorú a szabályozás, nem követik a törvényeket, ha az ellenőrző eljárások nem hatékonyak és a büntetések túl alacsonyak. Mind a döntéshozók mind a menedzserek, a környezeti politika hatását kulcs tényezőnek tekintik az innováció és a versenyképesség szempontjából. Kérdés azonban, hogy működik-e egy ellenirányú folyamat, a vállalatok, azon belül is a kis- és középvállalatok hogyan befolyásolják a környezeti szabályozás menetét, hogyan járulnak hozzá a szabályozási környezet formálásához.

A környezeti szabványok, adók, támogatások nem egy munkafázisban születnek. A döntéshozók és az érintett felek között lezajló (vállalati szervezetek, fogyasztói szövetségek, zöld csoportok). komoly tárgyalások és konzultációk eredményeként a döntés tényleges adaptációját megelőzi az úgynevezett szabályozási folyamat (vagy szabályozást alkotó folyamat), ennek eredménye határozza meg a szabályozás szerkezetét. A környezetvédelem területén ez a folyamat akkor kezdődik, amikor a tényezők, jelenségek kiváltották a szabályozás ötletét és a szabályozással megoldandó környezeti problémák már körvonalazódtak. Ennek eredménye a szennyezéscsökkentés céljának, a használandó eszközöknek (adók, szabványok, szubvenciók) időbeli ütemezése és a gazdálkodási környezet meghatározása, amelyhez a gazdasági szereplőknek alkalmazkodniuk kell.

Jelenleg a fejlett ipari államokban erős egyetértés van tekintetben, hogy a környezetpolitika sikere nagyban függ az iparvállalatokkal kiépített közeli kapcsolatokról. Ennek során érvényesítik az iparvállalati konzultációk gyakorlatát az új szabályozók tervezése során és a párbeszédet a döntéshozói folyamat kulcs tényezőjének tekintik a környezetszabályozás területén. Például a nemzeti zöld programok készítése során kiterjedt konzultációk folytak számos ipari vezetővel és vállalati szervezettel. Ausztráliában a Környezet Fejlesztési Programot a nyersanyaggyártó ipar számos kiegészítéssel és javaslattal látta el, hasonló konzultációk zajlottak Kanadában a Zöld Terv bevezetése előtt 1990 decemberében.

A vállalatokat érintő változásokkal kapcsolatban két okból is fontos a konzultáció. Elsősorban a legtöbb információ a szennyezés mértékét tekintve, a csökkentési költség és technológia vonatkozásában magántulajdon, amely csak az adott vállalat számára ismert. Különösen igaz ez a megállapítás a KKV szektor vállalataira, ahol a nagy számú szereplő miatt ezek az információk nehezen gyűjthetők, illetve nehezen lehet általánosításra alkalmas adathalmazhoz hozzájutni. Ennek hiányában, a szabályozó nem rögzítheti a szennyezéscsökkentés célját (például kibocsátási küszöbérték) mielőtt adatot nem gyűjt és azt fel nem dolgozza az adott területre vonatkozóan. Az adatfelvétel a szennyezés mértékének felméréséhez és a folyamatok biztonságához nagyon költséges lehet a döntéshozó számára, amellyel gyakran specifikus, az adott területre jellemző szakértelmet követel, amivel a szabályozást alakítók nem rendelkeznek, illetve nem engedhetnek meg maguknak megfelelő mélységű, központosított szervezett mintavételt, mivel a szabályozó szervek a kormányzati nyomásnak kitett költségvetésből élnek.

Másodsorban a környezetszabályozók a verseny problémával szembesülnek. Arra kényszerülnek, hogy ne gerjesszenek torzulásokat a piacon és versenyképesség csökkentő hatásokat a szabályozás által megcélzott területen. Egy globális nagyvállalat válaszlépése a magasabb környezeti elvárásokra a kapacitás áthelyezése és új beruházások irányítása lehet más országok irányába. Abból a célból, hogy a nemzeti ipar versenyképességét ne csökkentsük, a magas megfelelési költségek kiegyenlíthetők mentességgel, árengedménnyel, szubvencióval és időhaldékkal. A nemzetek közti gazdasági verseny jelen fokán a nemzeti döntéshozóknak figyelembe kell venniük a vállalatvezetők szempontjait, konzultálniuk kell velük a szabályozásnak a munkanélküliségre, az ipari növekedésre és a versenyképességre gyakorolt lehetséges hatásairól.

Ezentúl, általánosan megfigyelhető, hogy a vállalatok intenzív lobbizást folytatnak bármely hatósági döntési szándék előtt. Alapszabály, hogy a vállalatvezetőknek amilyen hamar csak lehet be kell avatkozniuk a döntéshozói folyamatba, ugyanis amikor egy jogszabályt, direktívát közlésekre, már gyakran túl késő, hogy megvédjék az érdekeiket.

Mindazonáltal ahhoz, hogy befolyásolni tudják a környezetszabályozók létrejöttének folyamatát, a cégeknek össze kell vonni erőforrásaikat, főleg a humán erőforrásokat (nem is beszélve az anomáliaként említhető megvesztegetésekről, olyan esetben, amikor a közigazgatás esetleges korrupciója erre lehetőséget nyújt). Az ilyen típusú érdekérvényesítésben a kis- és középvállalatok általában hátrányban vannak a nagyobb, tőkeerősebb cégekhez képest. A kis cégek nem tudnak kinevezni szabályozási ügyekkel foglalkozó referenseket, nem tudnak lobbicégeket szerződtetni. A környezetpolitika szerkesztési folyamatának kiváltsága a nagy és globális vállalatoké.

A KKV szektorral szemben támasztott másik jelentős igény a munkaerő-piac stabilizálása, a nagyszámú cégben alkalmazott munkaerő foglalkoztatottsági statisztikát befolyásoló hatása közvetlenül nem hozható összefüggésbe a környezeti állapot javításával (marginálisan természetesen van ilyen kapcsolat, pl. a környezetvédelmi háttéripár cégeinél). Azonban ha elfogadjuk azt a tendenciát, hogy a hagyományos ipari jellegű foglalkoztatás arányaiban csökkenő tendenciát mutat a világgazdasági centrumokban, akkor a felszabaduló munkaerő lekötésében más területek mellett (pl. pénzügyi szolgáltatások, idegenforgalom, stb.) a környezetvédelmi célú munkaerő-alkalmazás is szerepet kap. Ez a szerep nem csak a nagyvállalatokra vonatkozik (bár ott indul meg a folyamat), a vállalatokat érintő környezeti standardok (EMAS; ISO 14001) a KKV szektort is érinteni fogják, így a környezetvédelmi célú foglalkoztatásban ezek a cégek is komoly részt vállalhatnak a jövőben nemzetgazdasági szinten.

A fent említett környezeti standardok elterjesztése, az ilyen irányú képzettséggel rendelkező vállalati szakemberek felkészítése várhatóan szintén kisvállalati szervezetben képzelhető el, tekintve, hogy az általános, környezeti szempontú vállalatszervezési ismeretek átadása mellett (amelyek akár monopolhelyzetben lévő oktatási szervezetekkel – vállalkozási alapon működő szervezetekkel – is megoldhatók) az egyes ágazatok specializált információit szakosodott és meglehetősen heterogén ismeretekre szakosodott, képzéssel foglalkozó cégek kell, hogy közvetítsék.

A hazai KKV szektorral szemben még korai a fenti elvárásokat érvényesíteni, hiszen maga vállalati kör történelmileg még „fiatal”, sem szakemberállományban, sem tőkerőben, gazdálkodási biztonságban nem alkalmas jelenleg ezen feladatok ellátására. Az Unió csatlakozás taktikai elemeinek meghatározásakor, a prioritási listák összeállításakor azonban már számolni kell az ilyen irányú elmozdulások ösztönzésével.

A KKV szektor finanszírozási kérdései

Amikor valamely terület nem kellő eredményességének okait kutatjuk, általában beleütközünk az elégtelen tőkeellátottság kérdésébe. Nézzük meg, milyen lehetőségei vannak ezen a téren a kis- és középvállalatoknak Magyarországon.

- az egzisztenciahitelt (illetve ehhez kapcsolódó részfizetési kedvezményt) elsősorban privatizációs projektekhez vehettek igénybe vállalatok, maximálisan 50 millió forint határig. A kamat ez esetben 7%, 50%-os saját erő mellett 3 éves türelmi idő után 15 éves futamidővel kell számolni;
- a START hitel 25 millió forintos felső határral működik, a jegybanki alapkamat 75 + 2%-a a jelentkező teher, legrosszabb esetben 30%-os saját erő szükséges, 5 éves türelmi idő után 8-15 éves a futamidő;
- a MVA (Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány) és a PHARE program együttes hitelnújtása 1993. óta működik, kifejezetten a KKV szektor versenyképességének javítása érdekében, 10 millió forintos limittel. A hitelkeret 50%-át egy évnél nem régebben működő, 60 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató cégek kapják, 2 év türelmi idő után 2-7 éves futamidőre. A 15%-os saját erő megléte esetén a jegybanki alapkamat 75%-a terheli a felvett összeget (a felvett hitel 63%-ig, a fennmaradó 37%-os részt szokásos kereskedelmi banki kondíciók jellemzik);
- az ún. „Japán hitel” a MNB és az EXIMBANK megegyezése alapján kerül folyósításra. A két – egyenként 13 Mrd jen – hitelkeretet 30% saját erő mellett a jegybanki kamat 75 + 2%-ával lehet igénybe venni, 2 év türelmi idő után 8-12 éves futamidővel;
- az MVA kifejezetten energia-megtakarításhoz kapcsolódó hitelkonstrukciója a jegybanki kamat 50%-a + 3,5% teherrel 20%-os saját forrás mellett 6 éves futamidőre vehető igénybe, 2 éves türelmi idővel;
- a kisvállalati fejlesztések támogatásának speciális formája a felszámolás alatt lévő vállalatok vagyontárgyainak megvásárlásához nyújt segítséget. 15%-os saját forrás esetén a hitel 25%-os a jegybanki alapkamattal vehető igénybe (max. 2% kamatréssel), a 75%-os részt piaci feltételekkel nyújtják a kereskedelmi bankok, a futamidő első öt évében csökkenő állami kamattámogatás érvényesül erre a részre. 100 millió forint a felső határ, a futamidő (a maximum 3 éves türelmi idő esetén) 15 év (a türelmi idővel együtt);
- a REORG – START hitel szintén a csőd-, illetve felszámolási eljárásokhoz kötődő eszközvásárlásra vonatkozik, a jegybanki kamat 75 + 2%-át kitevő teherrel, 10-30%-os önrésszel, két éves türelmi idő utáni 8-15 éves futamidővel;
- a kis- és középvállalkozói beruházási hitelprogram a jegybanki alapkamat 60%-ával számol (a felvett hitel 1/3-ára mentesség adható ez alól), 2 éves türelmi idő után 7 éves a futamidő;
- az ipari szerkezet átalakítási program jegybanki alapkamat + kamatrés teherrel önrész nélkül vehető igénybe, 3 éves türelmi idő után 8 éves futamidővel;
- az OMFB kamattámogatása a 100 főnél kevesebbet foglalkoztató cégeket célozza meg, az alapkamat 50%-ának megfelelő támogatást nyújtva.
- az MVA mikrohitel programja 25%-os kamattal számol, 10%-os önrész esetén viszonylag rövid, 0,5-3 éves futamidővel, az igényelhető hitel felső határa 850 ezer Ft.

A korántsem teljeskörű lista arra enged következtetni, hogy a vállalati és azon belül a kis- és középvállalati hitelfinanszírozás elvben széleskörű Magyarországon. A gyakorlati megvalósítás visszatérő problémája a merev hitelkérelem elbírálás a kérelmező cégek hitel-visszafizetési képességének vonatkozásában, leegyszerűsítve a bankok – saját szempontjukból érthetően – olyan mértékű tőke- illetve vagyontfedezeti garanciákat követelnek a hitelnyújtás során, amelyeknek éppen a kis- és középvállalatok nem tudnak megfelelni, legalábbis érdemi fejlesztést biztosító hitelösszegek esetén. (Ebből következik, hogy ezen vállalatok által bemutatott garanciák alapján folyósítható hitelek összege a legtöbb esetben nem elégséges a vállalati tevékenység dinamizálásához.)

Az eddig ismertetett finanszírozási lehetőségek általánosságban mutatják a hitelezési célokat, tehát nem kifejezetten környezetvédelmi beruházásokra vonatkoznak. Kérdés, hogy a Központi Környezetvédelmi Alap, mint célzott felhasználású forrás mellett szükséges-e kifejezetten környezeti célú, kis- és középvállalatokat támogató konstrukcióban gondolkodni?

A környezeti externáliák mérséklése során világméretű (pontosabban a világgazdasági centrumokra jellemző) tendencia, hogy a káros emissziók, a hulladékképződés csökkentése érdekében nem a nagyméretű forrást akkumuláló környezetvédelmi célú alapok létrehozása, működtetése, az ebből megvalósított finanszírozás az elsőrendű szándék (bár ezek megszüntetése, leépítése csak fokozatosan képzelhető el). A környezeti elemek állapotának javítása érdekében erősödik az a gazdaságpolitikai irányzat (és így van ez az Európai Unió esetében is), mely szerint a vállalatok fejlesztési törekvéseibe, illetve a költségvetéshez kötődő adózási rendszerbe kell integrálni ezt a javítási szándékot, így az nem kizárólag kormányzati elvárás-ként, hanem vállalatpolitikai célként is megjelenik.

A terjedő vállalati standardok nem külön vállalati szintű környezetvédelemről szólnak, hanem a vállalati részcélokba (termékfejlesztés; beszerzés; marketing, stb.) szervesen beépülő környezeti „gondosságról”. A már említett EMAS, ISO 14.001 standardok hazai vállalatoknál történő alkalmazására meg fogja előzni Magyarország végleges taggá válását az Unióban, tekintve, hogy a folyamat már elindult, bár 1997-ben még 10 alatti a megfelelő akkreditációval rendelkező cégek száma.

A jövőre vonatkozatható viszonyítási alap a minőségbiztosítási szabványok (ISO 9000 sorozat) hazai elterjedése. Természetesen párhuzam csak fenntartásokkal vonható, tekintve, hogy a „minőség”, mint piaci kategória véleményem szerint erősebb ösztönző a vállalatok számára a profit- maximalizálás szempontjából, mint a kétségkívül felfutó ágban lévő, de áttételesebb gazdasági haszonnal járó környezettudatos gazdálkodás.

A minőségbiztosítási tanúsítvány megszerzése durván az utóbbi 3-4 év alatt futott fel Magyarországon, ez azt jelenti, hogy jelenleg 800 közül lehet az ISO 9000 szerinti tanúsítvánnyal rendelkező cégek száma. A tanúsítás költségei 2 és 10 millió forint között szóródnak vállalatmérettől és profiltól függően.

A környezeti menedzsmentet kiépítő vállalati dinamikát mérsékeltebbnek feltételezve az elkövetkezendő öt évben várhatóan 5-600 vállalat szerez környezeti menedzsmentre vonatkozó tanúsítványt. (A folyamat beindulásának jele, hogy az 1995 októberében megalakult Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület (KÖVET – INEM HUNGARIA) 25 neves vállalat részvételével kezdte meg működését és 1997. közepén már közel 60 tagja volt.) A tanúsítási költségek várhatóan alacsonyabbak lesznek, mint a minőségbiztosítási tanúsítvány megszerzése esetén, elsősorban a termékbevizsgálás költségeinek elmaradása miatt. Így – vállalati mérettől függően – 500 ezer és 5 millió forint közötti szórással számolhatunk. 2

millió forintos alsó középértéket becsülve az 5-600 vállalat tanúsítási költsége – jelenlegi árakon számolva – így 1-1,2 Mrd Ft körül tehető.

Meglehetősen nehéz megbecsülni, hogy ezen változásokban milyen arányban képviselteti magát a KKV szektor. A már említett KÖVET tagjai között a kis- és középvállalati kör kb. 30%-ot képvisel, ha ezt az arányt vetítjük ki a jövőben környezetvédelmi szabvány szerint működő cégekre, akkor az elkövetkezendő öt évben kb. 150-200 KKV szektorhoz tartozó gazdasági egység él a standardizálás lehetőségével. A költségeket illetően a kisebb méretű cégek környezeti menedzsmentjének kialakítása arányaiban is alacsonyabb kiadással jár (gondoljuk csak pl. arra, hogy egy 20 fős vállalat környezeti célokat és eszközöket megfogalmazó vállalati politikája – amely része a környezeti standardizálásnak – jóval egyszerűbben és kisebb költséggel meghatározható, mint egy drága és kiterjedt technológiai hálózatot működtető nagyvállalaté), így jelenlegi árakon vállalatonként 500 ezer – 1 millió Ft. közötti sávban valószínűsíthető. 700 ezer forintos alsó középértéket becsülve összesen 140 millió forint körüli összeggel számolhatunk.

Ennél magasabb költség becsülhető a minősítést végző hazai szervezetek kialakítása során, tekintettel a magas képzési költségekbe.

Mivel az Unió szabályozása erős nyomást fejt ki a vállalati szintű környezeti menedzsment minél szélesebb körű kiépítése irányába, a jövő évezred elején valószínű csatlakozásunk esetén még egy tanúsítvány szerzési hullám várható, feltételezve az ilyen jellegű EU szabályozás időközbeni szigorodását.

A tanúsítvánnyal igazolt környezetbarát gazdálkodás kialakítása várhatóan a legtöbb esetben olyan cégeknél ölt standardizált formát, amelyek már egyébként is (szabályozási vagy piaci okokból) közel álltak a környezettudatos vállalati irányítás elfogadott szintjéhez, így a tanúsítvány megszerzésével mintegy formalizálják a már fennálló állapotokat. Tehát valamilyen érdekeltségi hatás megelőzi a környezeti standardok formailag is elismert hatását.

A kis- és középvállalatok esetében a környezeti érdekeltség részben az általánosan a vállalatokra ható tényezőkből, részben – sok esetben – a beszállítói pozícióból adódó szektor-specifikus érdekeltségből adódik. Általános hatás a szabályozásé, amely jellegéből adódóan a szabályozás alapjául szolgáló koncepcióban megfogalmazott magatartás felé nyomja az érintetteket. Mint arról már szó volt, a KKV szektor egyik alapproblémája a tőkehiány. A korábban felsorolt hitelfelvételi támogatások közvetlenül nem kötődnek környezeti célok elismeréséhez (az energia-megtakarítási célú támogatásoknál lehet közvetve ilyen hatást kimutatni).

Tekintettel az EU elvárásaira a jövőben célszerű lenne kombinálni a hazai általános KKV támogatási elveket a BAT, illetve annak gazdaságossági megfontolásokból módosított változatával (BATNEEC). Ennek a kombinációnak a lényege, hogy a hitelkérelem benyújtásakor a kérelmezőnek a szokásos, fejlesztési célokat, likviditási paramétereket bemutató pályázati részen túl nyilatkozni kell arról, hogy a fejlesztés technológiai szempontból milyen szintet képvisel a BATNEEC elvei szerint.

A vállalkozótól (különösen a szóba jöhető technológiai spektrumot csak korlátozottan ismerő kisvállalkozótól) természetesen nem várható el a környezeti szempontú piackutatás, ezért a gyakorlati megvalósítás érdekében létre kell hozni olyan ajánlasként működő – „technológia katalógust”, amely ágazati bontásban környezetvédelmi szempontból minősíti, illetve rangsorolja, csoportosítja az adott tevékenységi területen szóba jöhető technológiákat. A rendszer létrehozásában az érintett minisztériumok (IKIM; FM; KHVM; KTM) mellett a

szakmai alapon szervezett kamarák és környezeti koordinációval foglalkozó szervezetek (pl. Környezetvédelmi Tanács) kell, hogy szerepet kapjanak.

Egy ilyen kategorizált rendszerhez lehetne differenciált támogatást illeszteni annak függvényében, hogy a hitelre pályázó által alkalmazni kívánt technológia milyen környezeti kategóriában helyezkedik el.

Másik általános hatás, amely a vállalatokat a környezeti érdekeltség irányába mozdítja, a piaci szívéhatás. Ez a hatás közvetlenül termékre (szolgáltatásra) irányul, így a technológiai szintet közvetetten befolyásolja. A keresleti oldalon megjelenő környezeti érdekeltséget részben a potenciális vásárlók környezettudatos magatartásának alakításával (itt a sokszor emlegetett, de hazai viszonylatban még mindig elégtelen oktatás, informálás erősítése folyamatos cél az EU-hoz közeledés során), részben a forgalomba hozható termékek műszaki szabványainál környezeti szempontokat is figyelembe vevő módosításával lehet erősíteni (pl. energiafelhasználási limitek rögzítése az ilyen szempontból szóba jöhető termékeknél).

A kis- és középvállalatokat a fenti, általában a vállalatokat érintő hatásokon túl érhetik olyan befolyások, amelyek beszállítói pozíciókból erednek. Ez olyan esetben érvényesül, amikor a terméket fogadó nagyvállalat saját zöld image-jének megteremtése, fenntartása érdekében megköveteli beszállítóktól a környezeti szempontból elfogadható termék szállítását, illetve a nagyvállalat érdekelt lehet abban, hogy beszállítói ne alkalmazzanak szennyező eljárásokat, mivel ilyen esetben az a vád érheti, hogy vásárlásaival környezetileg nem konform tevékenységeket támogat. Ilyen szituációban az érdekeltség megteremtése a nagyvállalati szektor szintjén jelentkezik, tehát a fent említett szabályozási, illetve piaci hatás nem közvetlenül a KKV szektorhoz tartozó cége(ke)t éri, a megrendelői (nagyvállalati) közvetítés váltja ki a környezetbarát gazdálkodás felé való elmozdulást.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a KKV szektor környezetvédelmi érdekeltségének közelítése az EU elvárásaihoz a következő főbb pontokon valósítható meg, illetve várható. A szektorsemleges szabályozáson keresztül, amely a gazdálkodók felé egységes emissziócsökkentő, takarékos anyaghasználatot feltételező, az újrafelhasználást preferáló elvárásokat fogalmaz meg. A normatív szabályozási előírásoknak való megfelelés biztosítása érdekében részben az általános, KKV szektort érintő kedvezményes finanszírozási feltételekbe beépített – elsősorban környezetbarát technológiákra vonatkozó – preferenciákkal, részben a vállalati környezeti menedzsment kialakításának támogatásával célszerű hatni. A közvetlen (elsősorban a Központi Környezetvédelmi Alapon keresztül nyújtott) támogatások az Uniós tagságig terjedő időben fenntarthatók, a teljes jogú tagság esetében a támogatási rendszert nyilvánvalón a tendenciájában támogatásmérséklő trendhez kell igazítani.

1. sz. táblázat

A hazai gazdasági szervezetek megoszlása
gazdálkodási forma és létszám-kategória szerint

(1997. január 31-i korrigált statisztikai adatok.)

Gazdálkodási forma	11 főnél kisebb	11-20 fő	21-50 fő	51-300 fő	300 főnél nagyobb	Összesen
Gazdasági társaság	194.807	7.862	5.762	3.513	852	212.796
Ebből: korlátolt felelősségű társaság	85.535	6.350	4.961	2.637	306	99.789
részvénytársaság	1.109	233	385	784	543	3.054
közkereseti társaság	3.315	63	29	6	–	3.413
betéti társaság	104.720	1.201	374	76	3	106.374
Szövetkezet	1.859	480	846	1.115	45	4.345
Ebből: mezőgazdasági	586	177	336	657	18	1.774
Egyéb társasvállalkozás	5.703	99	43	16	-	5.860
Átalakulásra kötelezett gazdasági szervezet, megszűnő gazdálkodási forma	6.722	386	167	56	17	7.318
<i>Társas vállalkozás összesen:</i>	209.091	8.796	6.818	4.700	914	230.319
Egyéni vállalkozás	540.328	1.266	364	42	-	542.000
<i>Vállalkozás összesen:</i>	749.419	10.062	7.182	4.742	914	772.319
Ktg-i és tb.szervezet	13.635	58	144	648	269	14.754
Non profit szervezet	50.715	86	123	101	9	51.034
MRP szervezet	309	-	-	-	–	309
Összesen	814.078	10.206	7.449	5.491	1.192	838.416

Felhasznált irodalom

Papanek Gábor

A kis- és közepes vállalatok nemzetgazdasági súlya
Vezetéstudomány 1997. 05. szám

Karsai Judit

A kockázati tőke lehetőségei a kis- és középvállalatok finanszírozásában
Közgazdasági Szemle XLIV. évf.

dr. Medgyessy Péter

A kis- és középvállalkozói szektor fejlődését segítő kormányzati intézkedésekről
Parlamentari ea. 1997. május 9.

Pichler Ferenc

Közép- és kelet-európai országok a kis- és középvállalkozások finanszírozásáról
Vezetéstudomány 1997. 6. szám

Francois Lévêque, Alan Nadai

A firm's involvement in the policy-making process
Principles of Environmental and Resource Economics
Edward Elgar Publishing Limited UK 1997

Kiadja:
BKE Környezetgazdaságtani és technológiai tanszék
1092 Budapest, Kinizsi u. 1-7.
tel/fax: 217 – 95 – 88